

Erratum

I artikeln om Claes-Göran Westrin för SMT 3/2002 har en uppgift insmugit sig som i efterhand framstår som missvisande. Det gäller omständigheterna kring Erik Husmarksavgång som redaktör 1967. Enligt information 1967 från en källa som borde varit välunderrättad beskrevs dessa omständigheter, som att avgången berodde på "en alltför kritisk ledare om Sovjetunionen". En källkontroll har emellertid givit övertygande belegg för att Husmarks dåliga hälsa var av-

görande för att han trädde tillbaka.

Detta är en historierevision som finns anledning att hälsa med lättnad.

Sven-Olof Isacson

För Socialmedicinsk tidskrifts läsare kan det vara intressant att själva bilda sig en uppfattning om Erik Husmarks formuleringar. Artikeln är också ett tidstypiskt dokument som måste ses i sitt sammanhang. Därför följer nedan artikeln i original. (SMT, 1967: 9:484-485)

Redaktionen

Sovjets 50-årsjubileum

Minnet som Sovjetunionen firat med en sådan väldig uppvisning av makt och pompa gäller revolutionens födelse i Petrograd 1917. Jubiléet hugfäster däremot inte uppståndelsen av en fullfjädrad fågel Fenix ur det gamla samhällets aska. Tvärtom – allt återstod att göra och detta i omätliga mått. Rysslands medeltida feudalsystem hade sedan länge vacklat. De sammanhållande krafter som ännu fanns hade undergrävts och demolerats av världskrigets katastrofala nederlag. Bolsjevikernas revolution började i svårt politiskt underläge. Ifråga om statsfinanser komplett bankrutt. Samhällets allmänna utmattnings och förvirring var det som gav möjlighet åt en fast besluten politisk minoritet med Lenin i spetsen att driva upproret vidare och påbörja den kollektiva socialiststatens uppbyggnad. Man hade två potentiella tillgångar, ett utarmat folk för vilket varje förändring kunde innefatta en gnista av hopp. Därtil det enorma rikets mark och naturtillgångar. Bådadera har tillvaratagits. Det kommunistiska kravet på folkets fullständiga subordination under den politiska doktrinen och partiets beslut har med eller mot accepterats och gett materiellt utbyte i en otroligt snabb utveckling av landets tillgångar.

Till det ryska folkets historia hör allt vad människorna måst utstå av tidigare vanstyrelse, och senare av två blodiga världskrig, den nya regimens misstag och åsiktsförtryck samt stalindiktaturens massutrensningar. I de femtio åren har detta sammanpressats och förenats med en fullständig social omvandling och en fornering av ett nytt slags klassamhälle i vilket individens värde beror av hans insats till folkets-kollektivets bästa. Bedömning och lön sker efter normer som ytterst fastställs av det kommunistiska partiet.

En grundförutsättning för det allmänna fortskridandet har varit en bred folkutbildning och att den intellektuella eliten tillvaratages i statsnyttans tjänst. Under tsarväldet var 75 % av männen och 90 % av kvinnorna analfabeter. I dag är läskunnigheten i Sovjet sedan länge total inom de rimliga åldersgrupperna. Omkring 2,5 miljoner lärare åtgår till 48 miljoner barn och ungdomars undervisning. Av dessa beräknas omkring 4 miljoner få högskole- och universitetsutbildning.

I kommunistpartiets program har från början både den samhällseliga och personliga hygienens betraktats som fundamentalt väsentliga. Detsamma har gällt det socialmedicinska förebyggandet av sjukdom och skada och den vetenskapliga medicinens utveckling. För motsvarande områden har personalutbildningen i Sovjet varit enorm. Till detta har en grundläggande hälsovårdsundervisning för alla genomförts efter bestämda regler från vaggan till graven. Redan en yttlig bekantskap visar dock att den programliga fasaden är skör och att förhållandena därbakom ofta är under kritik. Normerna når inte till botten.

Tillgången till högre studier är trots allt begränsad och tycks mera vara beroende av rätt återgivna utanläxor än vederbörandes intellektuella nivå. Läkarantalet inclusive tandläkare är större (1:400 inv.) än någon annanstans i världen; förutsättningen har varit till ytterlighet komprimerad utbildning och tidig specialisering. Den elit inom yrket som dock når de högsta utbildnings- och forskningsområden av medicin, kirurgi och fysiologi har redovisat topp-prestationer. Detsamma gäller som känt de områden av den tekniska vetenskapen som möjliggjort pionjärsatser av jätteformat och även bokstavligt menat med långt syftande konsekvenser i framtiden. Upprustningen av den väldiga militärmaskinen, mäktigast i världen, tillhör också de femtio årens prestationer.

Om något framför annat särskilt skall framhållas ifråga om de socialmedicinska insatserna stannar man för den avgörande betydelse det haft för jordens största organiserade stat att preventionens idé redan från början grundlagts och därefter uppehållits som ledande för den fortsatta utvecklingen inom medicin och socialpolitik. I detta har västerlandet legat efter. Men det är åtgärdernas värde för kollektivet som är avgörande – sammanfattningsvis "för folket" – och inte det individuella omhändertagandet.

Med sådana förutsättningar har den sovjetiska sjukvården kunnat meddelas kostnadsfritt för den enskilde. Att detta uppfattas som en värdefull trygghetsfaktor är det inget tvivel om. Men den kollektiva människan måste finna sig i motsvarande behandling av kollektiv vårdpersonal. Och den selektion som sker för t.ex. konvalescens, rehabilitering eller långtidsvård följer inte de mönster som vi söker förverkliga. Det är ett betydande gap mellan vår valfrihet i viktiga hänseenden och den strikt bundna sjukvårdsgången i Sovjet. De hårda villkor som ställs på sovjetmänniskan som produktionsfaktor ger utslag över hela fältet. Det är också tack vare den outtömliga tillgången på arbetskraft, kvinnor som män, samt en medveten och resolut centraldirigering som de stora resultaten uppnåtts. Man kunde föreställa sig än mer lysande och inspirerande resultat om fritt åsiktsutbyte medgavs och de förlamande byråkratiska procedurerna likviderades. Det finns nog flera tabu i Sovjet än någon annanstans. Denna supermakt vill uppnå materiell jämställdhet och t.o.m. överträffa USA:s standard. Det kanske kan lyckas i sinom tid. Men härifrån till en accept av västerlandets styrelseformer och frihetsideal är vägen lång – om ens befintlig.

Erik Husmark